

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

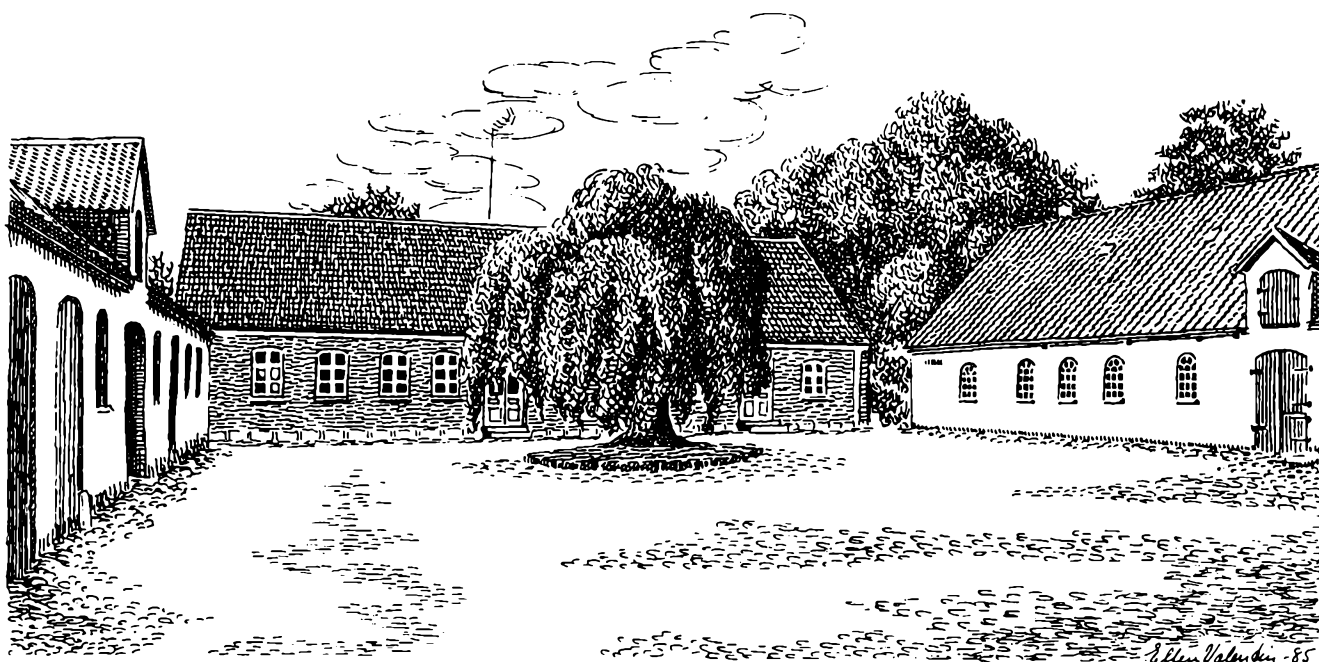
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Den lille landbokommissions jubilæum	side	3
EF's indre marked	side	4
Ørslevbønder	side	6
Enhøj	side	7
Fogedgaard	side	8

Tidsskrift for
 Dansk Slægtsgaardsforening
 Oktober - November 1988

Nr. 276 - 46. årgang

Fogedgård på Sydfyn har i år været i slægtens eje i 335 år.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Lundforlundvej 8, 4200 Slagelse, tlf. 03 58 40 16

Kasserer, sekretær og annonceekspedition:

Inger M. Hansen, Bjerggårdsvænget 9, 2840 Holte,
tlf. 02 80 25 37 (efter 17). Postgiro nr. 8 08 31 42

Slægtsgaardsarkivet:

«Klostergaardens», Ole Hansensvej 3, 4100 Ringsted,
tlf. 03 61 25 35 (onsdag 11-15 og evt. efter aftale)

Arkivar Else-Margrethe Ransy, Udbygade 19, 1, 2200 København N,
tlf. 01 37 73 22 kl. 18-21 (fortrinsvis folketællinger)

Genealog Bo Johansen, St. Strandstræde 4, 1, 1255 København K,
tlf. 01 11 67 20 efter kl. 18 (fortrinsvis gård- og slægtsundersøgelser)

Hovedbestyrelsen:

Formand: Gårdejer Carl Martin Christensen, «Kaaregaard», Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby, tlf. 09 85 11 74

Næstformand: Gårdejer Peder Møller Frifelt, «Lindgård», Tyndkærvej 7,
6823 Ansager, tlf. 05 24 30 87
(Formand: Bladudvalget)

Gårdejer Vagn Mathiasen, «Solgaard», Toeltvej 4, Langørud,
3480 Fredensborg, tlf. 02 19 38 37
(Formand: Arkivudvalget og Nordsjællandskredsen)

(Ovennævnte tre udgør hovedbestyrelsens forretningsudvalg.)

Gårdejer Aage Tolstrup, «Stangegaard», Skarpeskadevej 6, Aarsballe,
3700 Rønne, tlf. 03 99 92 77
(Formand: Bornholm)

Gårdejer, borgmester Verner Larsen, Åbovej 17, Herlufhille,
4160 Herlufmagle, tlf. 03 75 11 61

Gårdejer Meta Larsen, «Skovvang», Præstøvej 107,
4640 Fakse, tlf. 03 82 51 45
(Formand: Sjælland-Syd)

Gårdejer Frede Falk Rasmussen, «Vestervang», Marrebæk Tværvæg 5,
Marrebæk, 4873 Væggerløse, tlf. 03 87 73 57
(Formand: Lolland-Falster afd.)

Gårdejer Hans Peder Madsen, «Mariemindel», Røjrupvej 41,
5550 Langeskov, tlf. 09 97 23 21
(Formand: Fynskredsen)

Gårdejer Torp Friis Møller, Aarslevvej 4, Aarslev,
6230 Rødekro, tlf. 04 66 66 97
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Gårdejer Hans Kloppenborg Skau, «Skovgaard», Skovgårdsvej 15,
Hammelev, 6500 Vojens, tlf. 04 57 72 21
(Formand: Haderslev amt)

Gårdejer Knud Raunkjær, Magnolievej 114,
6880 Tarm, tlf. 07 37 30 08

Gårdejer Holger Buch Juul, Ribevej 13, Ødsted,
7100 Vejle, tlf. 05 86 50 21
(Formand: Vejle amt)

Gårdejer Peder Nørregaard Larsen, «St. Engeborg», Ballingvej 5,
7800 Skive, tlf. 07 52 24 85

Gårdejer Henry Slemming, Hammelevvej 23, Hammelev,
8500 Grenå, tlf. 06 32 01 99
(Formand: Århus amt)

Gårdejer Ingrid Houbak, «Gedemaalsgaard», Sakstrupvej 32, Bjergby,
9800 Hjørring, tlf. 08 97 10 36

Kredsformænd, der ikke er medlem af hovedbestyrelsen:

Gårdejer Carl P. Jensen, Vadgård, Vadgårdsvej 25,
6830 Nr. Nebel, tlf. 05 28 81 14
(Formand: Ribe amtskreds)

Gårdejer Mads Andersen, Skårupvej 4, Hanning,
6900 Skjern, tlf. 07 36 20 74
(Formand: Ringkøbing amt)

Gårdejer A. C. Winther Hansen, «Trillebakkegård», Grydsted,
9240 Nibe, tlf. 08 35 16 03.
(Formand: Himmerlandskredsen)

Gårdejer Peter Bentzen, «Tornngaardsminde», Tornngaardsvej 15,
9440 Aabybro, tlf. 08 24 11 87
(Formand: Nordjyllandskreds)

Nr. 277 udkommer omkring 15. december. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 15. november.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: ROSTED BOGTRYK/OFFSET, 4200 Slagelse, tlf. 03 54 52 65

Optimisme i landbruget?

Medio september 1988

Så går sommeren på hæld, og tilbage i markerne er kun den sidste af de store afgrøder, nemlig sukkerroerne, og disse tegner i år til et rekordudbytte. Dette sammenholdt med et godt kornudbytte, der nogen steder absolut er rekordresultater, kan vi se tilbage på et landbrugsmæssigt godt år. Det havde vi vel også til gode efter 87, der på alle måder gav problemer.

Har det været et rimeligt venligt år for landbruget? Har den politiske debat i sommerens løb været præget af en voldsom turbulens, der giver dønninger igennem systemet?

Folketingets junisamling skabte et forlig omkring landbrugets refinanciering, og det indgåede forlig må siges at være det bedst opnåelige. Men løser det så alle landbrugets problemer?

Nej, selvfølgelig ikke!

Det havde ingen vel ventet, men det gør forhåbentligt livet i erhvervet en lille smule lettere for mange af vore unge kolleger, og det er vel også her vi skal sætte alle kræfter ind for at bevare landbrugets renommé som valutaskabende erhverv.

Selv den bedste politiske vilje, løser altså ikke alle vore problemer, når vi oplever faldende priser på vore produkter, og stigende priser på foderstoffer, affødt af en amerikansk tørke med deraf følgende stigende priser på protein. Med dagsprisen på svinefoder, mangler der op imod 100 kr. pr. gris i dækningsbidrag, sammenlignet med i fjor.

Vi ser, at mange der søger om øget mælkekvote får afslag, og at selv ret unge begyndere får afslag på ny kvote.

Jeg er normalt rimeligt optimistisk indstillet, men jeg har lidt svært ved at se optimistisk på den nærmeste fremtid for landbruget.

Sommerens landbrugsforlig indeholder en aftale om ændring af landbrugsloven, og disse ændringer må nødvendigvis gå i retning af bedre muligheder for sammenlægning og samdrift af landbrug, og da rationalisering er den eneste måde vi kan forbedre den økonomiske stilling, ja, så må vi den vej.

I Slægtsgårdsforeningen må vi selvfølgelig se på denne udvikling med blandede følelser, men vi må trods alt erkende, at færre levedygtige brug, er at foretrække for mange hensygnende bedrifter.

Glæden over et godt driftsresultat, og en for de fleste, god vækstsæson, skal ikke overskygges af mørke skyer i horisonten.

Fremtiden for vort erhverv er måske ikke lys, men det er altid spændende at være i et erhverv, hvor der sker en udvikling.

Carl Martin Christensen

Kontingenter

Kontingentopkrævninger udsendes løbende tillige med årets første mødeindbydelse.

Da der afholdes møder i næsten alle dele af landet, sparer foreningen herved meget i portoudgifterne.

Nu i oktober er de allersidste opkrævninger for 1988 sendt ud og alle betalingsfrister er overskredet.

Jeg har derfor udsendt nye girokort til alle restanter lydende på kr. 90,-, nemlig kontingent på kr. 80,- og gebyr for at rykke kr. 10,-.

Kontingenterne bedes snarest indbetalt.

Med venlig hilsen
Kassereren

Den lille Landbokommissions jubilæum

Den 15. august 1988 fejrede man i Nordsjælland 200-året for Den lille Landbokommissions første konkrete resultat, nemlig 15 gårdes overgang til arvefæste.

I 1788 var det greve C. D. Reventlow, som overrakte de 15 gårdmænd deres arvefæsteskøder. Det skete i Frederiksborg Slots indre slotsgård, og den daværende kronprins Frederik var tilstede.

I år var kronprins Frederik tilstede sammen med landbrugsrådets præsident H. O. A. Kjeldsen, statsminister Poul Schlüter, boligminister Agnethe Laustsen, kulturminister Ole Vig Jensen og landbrugsminister Lauritz Tørnæs. Denne gang var greve C. D. Reventlow også med, idet et tip-tip-tipoldebarn af landboreformatoren udfyldte rollen.

Vor tids greve Reventlow er til daglig afdelingsleder på Den sociale Højskole i Odense, men aldersmæssigt og i statur passede det fint.

Arrangementet den 15. august 1988 blev til på initiativ af Dansk Slægtsgårdsforenings kredsformand i Nordsjælland, gårdejer Vagn Mathiasen, »Solgård« i Langerød.

Vagn Mathiasen kender sin egne historie, og derfor havde han også kendskab til arrangementet i 1788.

Formanden for Nordsjællands Landboforening – Gunnar Steffen Hansen forstod, at her var emnet for Stavnsbåndskomiteén i Nordsjælland, og landboforeningsformanden blev formand for Stavnsbåndsjubilæumskomiteén, mens initiativtageren – Vagn Mathiasen blev næstformand.

Af pladshensyn var dette års jubilæumsarrangement henlagt til den ydre slotsgård, og de nuværende ejere af de 15 gårde, som i 1788 overgik til arvefæste, var indbudt til at agere fæstebønder fra 1788.

Dengang kom mændene alene. I år mødte både mand og kone op. Det var Helsingør Rideklubs Køreforening der stod for kørselen af familierne. I gamle vogne med jernringe rumlede 12 familier ind i slotsgården klædt i flotte egnsdragter.

Efter ankomsten bød landboforeningsformand Gunnar Steffen Hansen velkommen, derefter talte proprietær H. O. A. Kjeldsen og statsminister Poul Schlüter.

Så tog greve C. D. Reventlow ordet og læste talen fra 1788 for derefter at overrække de fremmødte gårdejere en kopi af arvefæsteskødet fra 1788.

Dagens højdepunkt var da Vanja og Sigfred Nielsen, Dammsgård i Villingørød modtog arvefæsteskødet af greve Reventlow.

Her havde vi et tip-oldebarn af den første arvefæster fra 1788 og et tip-tip-tipoldebarn af greve C. D. Reventlow. Slægterne var de samme – blot var der gået 200 år.

Derefter takkede gårdejer Niels Chr. Nielsen, Bendsgård i Freerslev for arrangementet.

Efter fællessang og underholdning ved den lokale garde skiltes man. Nogle gik hjem og andre gik til stående taffel i riddersalen på Frederiksborg Slot. Aftenen sluttede med friluftsspil ved Badstueslottet.

Stykket hed »Kongen er langt borte og Vor Herre er i Himlen«. Det var skrevet af forfatteren Hans Hansen, som ikke formåede at skelne mellem reformerne af landbruget og sociale forhold, som også dengang var i enhver landsby.

Men stykket var meget underholdende.

Helsingør Rideklubs køreforening havde forstået at sende vogne, som bønder ville have kørt i dengang. Ikke noget med gummiringe. For 200 år siden brugte jævne folk jernringe på deres vognhjul. Ligeledes var det ikke bare en luftning af stadsvogne, men det var et interessant opbud af vogne. Og midt i det hele kom en stor dejlig belgier forspændt en kærre.

Også denne del af arrangementet var godt gennemført.

De dragter, som »arvefæsterne« var mødt op i, var syet af fru Agnethe Christensen, Frederiksværk.

Fru Christensen var to gange sammen med de 26 personer. Tog mål og tildelte hver enkelt den dragt, som hun mente passede til netop ham eller hende.

Det var egnsdragter fra Nordsjælland, og de gav hele festen det pust af historie, der skulle til at gøre arrangementet til den helt store historiske oplevelse.

Vagn Mathiasen sagde, at det var et fantastisk stykke arbejde, og uden Agnethe Christensens indsats havde det ikke været muligt at gennemføre arrangementet.

Fru Lisbeth Nielsen, Bendsgård sagde, at det var en speciel oplevelse. Både at være iført dragterne, men også at deltage i hele arrangementet. Hun tilføjede, at familien selvfølgelig var glade for kopien af arvefæsteskødet, men den plade de fik ved Slægtsgårdsforeningens årsmøde havde de mere glæde af. Pladen er anbragt på hoveddøren – og den delagtiggør andre. Det kan arvefæsteskødet ikke, det skal tages frem hver gang.

De egnsdragter som Agnethe Christensen havde syet i dagens anledning er hendes egne, og de kan herefter lejes.

Lisbeth Nielsen sagde om dragterne, at Agnethe Christensen har forstået at finde det der passer til os. Farvesammensætningen harmonerer, der er ro over dragterne.

Stavnsbåndsjubilæumskomiteén for Nordsjælland fortjener megen ros for at de i dette landboreformjubilæumsår har taget denne lokale begivenhed op – og lagt hovedvægten på Den lille Landbokommissions første resultat.

OGN

Jens og Anna Jensens fond...

udlåner penge til unge landmænds etablering, også ved generationsskifte. Årlige ydelser uden kurstab for tiden 12 procent, hvoraf 9 procent er rente. Henvendelse til:

**Gårdejer Carl Martin Christensen, Badstrupvej 39, Badstrup, 5485 Skamby
Telefon 09 85 11 74**

Henvendelse til fonden skal være indsendt senest 1/6 eller 1/12 hvert år.

KRONIK

EF's indre marked

Forberedelser er påkrævet

Af vicedirektør K. Aa. Bustrup, Landbrugsrådet

Indledning

Europa uden grænser, en fælles centralbank, billigere finansiering, fælles veterinære regler, harmoniserede afgifter og moms og fællesregler for selskabers etablering og regnskabsføring er blot nogle af overskrifterne, der kan henføres til EF's indre marked. Det indre marked er for alvor blevet et begreb i debatten. Budskabet er, at verden ændrer sig dramatisk. Processen er igang, og selvom den næppe er tilendebragt i 1992, kræver den allerede nu stillingtagen, forberedelse og tilpasning.

Elementerne i opbygningen af det indre marked

Det indre marked er ikke et mål i sig selv. Det er et middel, en fælles overskrift og en lang række praktiske beslutninger, hvor målet er at få Europa til at fungere bedre. Der skal skabes betingelser, som stimulerer erhvervslivet, handelen og konkurrencen. Miljø, teknologifornyelse, struktur- og regionalpolitik følger med og er en del af grundidéen: gennem et stort marked med fri bevægelighed for varer, arbejdskraft, tjenesteydelser og kapital at øge velstanden og den økonomiske vækst.

Instrumenterne er bl. a. en tilnærmelse af landenes moms og punktafgifter. Det er harmoniseringer og gensidig anerkendelse af medlemslandenes forskellige tekniske varestandarder, uddannelseskrav og selskabsretlige bestemmelser. På landbrugsområdet drejer det sig specielt om tilnærmelse af landenes forskellige regler på det veterinære og på levnedsmiddelområdet.

Det indre marked handler også om en styrkelse af væsentlige fællesskabspolitikker. Midlerne til EF's strukturfonde fordobles således i den kommende 5 års periode. Det drejer sig her om beløb i størrelsesorden 8-900 mia. kroner, der især skal anvendes til moderniseringer i industri, landbrug og infrastruktur i de svagest udviklede områder i EF, bl. a. Spanien, Portugal, Grækenland og Irland.

Midlerne til EF's forsknings- og teknologipolitik firdobles også i den kommende 5 års periode til ialt ca. 50 mia. kroner. Endelig forstærkes bestræbelserne på at øge samordningen af EF-landenes økonomiske politikker. Det er bl. a. i denne forbindelse tanken om en europæisk centralbank har været inde i billedet.

Generelle virkninger af det indre marked

Der er ikke tvivl om, at virkningerne økonomisk, beskæftigelsesmæssigt og handelsmæssigt vil være positive af det indre marked. Det følger bl. a. af erfaringer fra tidligere epokegørende internationale aftaler om fremme af den frie varehandel, f. eks. GATT, bestemmelserne om valutakonvertibilitet i 50'erne og oprettelsen af EF og EFTA. EF-Kommissionen udgav i foråret en rapport om de økonomiske virkninger af det indre marked. Konklusionerne i rapporten er bl. a., at det indre marked indebærer en økonomisk gevinst på mindst 1600 mia. kroner i 1988-priser, at dette vil øge EF's bruttonationalprodukt med 5 procent og skabe mellem 3-5 mill. nye arbejdspladser, reducere de offentlige budgetudgifter samt forbedre EF-landenes betalingsbalanceforhold.

Det er imidlertid også klart, at i et stort marked med fri konkurrence er fordelingen af gevinsterne afhængig af de enkelte sektors tilpasning og de enkelte medlemslandes tilpasning til en ny produktions- og afsætningsmæssig situation.

Det indre marked vil således påvirke den finansielle sektor i Danmark, det vil påvirke de varefremstillende erhverv og det vil påvirke den offentlige sektor og den offentlige politik. Det gælder ikke mindst i spørgsmålet om moms og afgiftsharmonise-

ring, hvor de foreløbige skøn taler for, at harmoniseringerne vil indebære et provenutab på mellem 35-45 mia. kroner. Det er åbenlyst, at dette skærper kravet til en afklaring af, hvorledes den offentlige sektors finansiering og struktur skal se ud i fremtiden.

Det indre marked vil naturligvis også påvirke landbrugssektoren, og jeg vil koncentrere mig herom i det følgende.

Landbruget i det indre marked

For den enkelte landmand vil elementerne i den fælles landbrugspolitik fortsat udgøre hovedgrundlaget for hans beslutninger om produktionsomfang og sammensætning. Men når landmanden i dag tænker på priser, medansvarsafgift, kvoter, braklægning og garantimængder, vil han i stigende grad i fremtiden også skulle tænke europæisk, når det drejer sig om f. eks. finansiering og forsikringsforhold.

Det er bl. a. i den finansielle sektor, det indre marked skaber forandringer med afledede positive virkninger for den danske landmand. Det frie kapitalmarked inden for EF vil over en årrække medføre en tilpasning af renteniveauet i Danmark til EF-niveau. På længere sigt vil virkningerne heraf være nye muligheder for finansiering på europæiske vilkår i den danske primærproduktion til gavn for sektorens økonomisk betingede konkurrenceevne.

Men også på andre områder vil landmanden mærke ændringer som følge af det indre marked. Det gælder f. eks. når landmanden som andelshaver er med til at træffe beslutninger om slagteriets eller mejeriets investeringer m.v. Disse vil i stigende grad skulle vurderes i et langsiget, og i et europæisk perspektiv. Det er således ikke mindst i landbrugets virksomheder, at virkningerne af det indre marked vil vise sig.

Det indre marked og landbrugets virksomheder

De direkte virkninger i virksomhederne af det indre marked vil bl. a. være omkostningsfordele forbundet med liberaliseringerne i transportsektoren, hvor køretilladelser og transportkvoter

vil blive fjernet. Fjernelsen af grænsekontrollen på længere sigt vil ligeledes indebære både administrative og omkostningsmæssige fordele for landbrugets eksportvirksomheder. Men det er især på markedet, der vil ske forandringer. Fjernelsen af de forskellige nationale særordninger vil forøge mulighederne for samhandel, men under skærpede konkurrencebetingelser. For landbrugets virksomheder vil dette især vise sig på de europæiske markeder, hvor man vil se et forøget udbud og et bredere vareresortiment.

Den forstærkede konkurrencesituation vil fremme specialiseringen i virksomhederne. Dette, sammenholdt med at varerne ikke længere skal opfylde særlige nationale bestemmelser om f. eks. mærkning og emballering, vil medføre stordriftsfordele.

Den skærpede konkurrence og den stigende specialisering vil forstærke strukturudvikling i retning af færre større virksomheder såvel i produktionsleddet som i detailleddet.

Vi må imødesee en stigende internationalisering i form af investeringer af udenlandsk produktion, virksomhedsfusioner og -lukninger. Store koncerner med tilknytning til landbrugssektoren og grænseoverskridende detailhandelskæder hører med i billedet af det indre marked.

Landbrugets tilpasning til det indre marked

Målsætningen for dansk landbrug i det indre marked må være at sikre en udvidelse af eksport, valutaintjening og beskæftigelse og derigennem en dynamisk udviklingsorienteret landbrugssektor. Forudsætningerne herfor må generelt betegnes som gode. Det er således karakteristisk, at flere analyser i den seneste tid samstemmende har fremhævet, at Danmark i internationalt perspektiv har nogle særlige gode forudsætninger på landbrugsområdet, dels i kraft af en strukturudvikling, der ligger på forkant med udviklingen i det øvrige Europa, dels i kraft af en række store eksportorienterede virksomheder navnlig på de animalske områder. På den anden side er det givet, at det ikke er tilstrækkeligt blot at konstatere dette.

Skærpede konkurrencevilkår, stigende specialisering, færre større virksomheder, agroindustrielle koncerner, grænseoverskridende detailhandelskæder og delvis internationalisering af råvaregrundlag er udfordringer, som kræver tilpasning og

stillingtagen. Lad mig nævne nogle muligheder i denne forbindelse.

Udviklingen i efterspørgslen på dansk landbrugs vigtigste markeder tyder på stigende muligheder for afsætning af højtforarbejdede produkter med et højt kvalitet- og sundhedsniveau. Det er derfor væsentligt, at afsætning og produktion i stigende grad tilrettelægges i overensstemmelse hermed.

På det agroindustrielle område må dansk landbrug satse på de forventede stigende afsætningsmuligheder i Sydeuropa, navnlig som følge af de stærkt forøgede strukturmidler der i de kommende år tilflyder disse lande. Danmark må satse stærkt på øget forskning inden for bioteknologi og landbrugets forarbejdningsvirksomheder må anvende flere ressourcer til opbygning af egne forsknings- og udviklingsafdelinger. Dette vil ligeledes forøge mulighederne for at dansk landbrug får en stigende andel af de store ressourcer, der afsættes på europæisk niveau til forskning og teknologi.

Med udsigt til en stigende konkurrence og specialisering rejser naturligt spørgsmålet om etablering af et tættere tværbranchesamarbejde mellem landbrugets forarbejdningsvirksomheder. Et sådant samarbejde vil forøge stordriftsfordelene i forsknings- og udviklingsindsatsen og det vil give stordriftsfordele i afsætning og markedsføring på de internationale markeder. Den stærkt stigende koncentration i detailhandelsleddet, som vi allerede ser, rejser også spørgsmålet om et øget samarbejde mellem landbrugets virksomheder og danske og udenlandske grossister og detailhandelskæder. Dels vil et sådant samarbejde indebære stabile afsætningsforhold, dels vil det indebære, at virksomhederne hurtigt får informationer om forbrugerens ønsker og krav.

Med udsigten til at råvaregrundlaget bliver internationalt kan det blive aktuelt i stigende grad at placere produktionsanlæg i udlandet. Virksomhederne kan fremstille charcuterivarer af svinekød fra andre lande eller ost og mælk fra andre lande som led i konkurrencen med multinationale fødevarerkoncerner.

Der er lidt over 4 år til den 1. januar 1993, men det er ikke spor for tidligt at finde ud af, hvor dansk landbrug, dansk erhvervsliv - ja, det danske samfund - skal placeres i det billede, der hedder EF's indre marked.

K. Aa. Bustrup

Fra hovedbestyrelsen

Torsdag den 20. oktober 1988 afholdtes hovedbestyrelsesmøde.

I dette efterår var mødet henlagt til Dansk Landbrugsmuseum på Gl. Estrup mellem Grenå og Randers.

Formanden Carl Martin Christensen indledte med at rette en tak til Vagn Mathiasen for hans store arbejde med tilrettelæggelsen og gennemførelsen af årsmødet i Hillerød.

Derefter gik man over til valg af formand, næstformand, forretningsudvalg m.v. Alle valg var genvalg, så landsformanden hedder stadig Carl Martin Christensen og næstformanden Peder Møller Frifelt.

Udvalgene fik følgende sammensætning:

Forretningsudvalget:	Carl Martin Christensen, Peder Møller Frifelt og Vagn Mathiasen
Arkivudvalget	: Vagn Mathiasen (formand), Meta Larsen, Hans Peter Madsen og Ingrid Houbak
Bladudvalget	Peder Møller Frifelt (formand), Holger Buch Juul og Torp Friis Møller
Lovudvalget	: Hans Kloppenborg Skau (formand), Henry Slemming og Knud Ravnkjær

Udvalget for økonomiske og landbrugs-mæssige sager : Hans Kloppenborg Skau (formand),
Frede Falk Rasmussen og
Verner Larsen

Vedrørende arkivet drøftedes anskaffelse af brandsikre skabe og bedre skiltning ved Landbrugsmuseet, så også besøgende på Museet kan blive opmærksom på Slægtsgårdsarkivets eksistens.

Vi vil reklamere for arkivet i Lokalhistorisk Journal og tidskrifter med lignende målgruppe.

Ved dette hovedbestyrelsesmøde var indbudt kredsformændene fra de kredse, som ikke er repræsenteret i hovedbestyrelsen. Derfor forløb meget af mødet med en interessant gennemgang og drøftelse af Slægtsgårdsforeningens tilstand rundt om i landet.

Årsmødet i 1989 bliver som tidligere meddelt i Hirtshals i dagene 27.-28. maj. Festaftenen henlægges til Nordsøcentret og udflugten om søndagen omfatter besøg på slægtsgården Saksager og herregården Birkelse.

Årsmødet i 1990 bliver på Bornholm og antagelig 23.-24. maj. Slægtsgårdsrejsen 1989 bliver til Holland og som tidligere gennemføres Slægtsgårdsrejsen i samarbejde med Kærne Rejser, Ringsted.

Hovedbestyrelsesmødet sluttede med en drøftelse af landbrugs situation og om slægtsgårdsforeningens placering i det landbrugsfaglige arbejde.

OGN

Ny udstilling på Ringsted Landbrugsmuseum

I Ringsted – som mange andre steder i landet er 200-året for stavnsbåndets ophævelse blevet markeret på behørig vis.

Ringsted Landbrugsmuseum – Museum for Ringsted og Omegn – åbnede udstillingen »Ørslevbønder« – landboreformer og dagligliv på Midsjælland.

Af museumsinspektør Kirsten Bøge Henriksen, Ringsted Landbrugsmuseum

Som titlen antyder, indtager landboreformerne en central plads i udstillingen, men herudover tages flere andre emner op, som kan fortælle noget om dagligliv og levevilkår i en dansk landsby i slutningen af 1700-tallet.

Løsningen af stavnsbåndet, der fra 1733 til 1788 bandt den mandlige del af bondebefolkningen til deres fødegods, er blevet kaldt grundstenen til den personlige frihed og den mest betydningsfulde lov i perioden. I virkeligheden bestod landboreformerne af et sæt af vigtige love og forordninger, der tilsammen skabte grobunden for en total omstrukturering af det danske landbosamfund og for store ændringer i landskabet.

Man kan undre sig over, at man i 1981 ikke gjorde mere ud af 200-året for den store forordning om ophævelsen af bøndernes jordfællesskab i 1781. Under jordfællesskabet havde bønderne deres jord spredt i op til 100 små strimler i bymarkens 3 store »vange«, bl. a. for at hver skulle have lige del i den gode og den dårlige jord. Men med hensyn til transport af dyr og redskaber har denne dyrkningsmåde været besværlig. Bønderne måtte også gøre markarbejderne samtidig, fordi man efter høst lod kreaturerne græsse på stubmarkerne. Ved jordfællesskabets ophævelse udskiftede man jorden, d.v.s. nyopmålte og samlede den enkelte bondes jord i et enkelt – eller få – stykker. Bønderne skulle nu sørge for at sætte hegn om hver deres parcel. I forbindelse med denne omfordeling af jorden blev det også nødvendigt at flytte nogle af landsbyens gårde ud på markerne for at sikre jorden tæt ved gården.

Udskiftningen – og udflytningen – skabte kulturlandskabet af i dag og i det danske landskab er der stadig mange synlige spor af de store forandringer for 200 år siden. Også mange stendiger og rester af levende hegn er at se i landskabet for den opmærksomme betragter.

Som nævnt har mange andre beskæftiget sig med stavnsbåndsløsningen. På Ringsted Landbrugsmuseum er den lige så vigtige forordning om jordfællesskabets ophævelse i centrum. Til at vise hvorledes en udskiftning kunne foregå og konsekvenserne af den er et lokalområde udvalgt, – nemlig Ørslev sogn i Ringsted kommune.

Vi følger her en enkelt gård – Brandagergård i Ørslev – og får herigennem et indtryk af, hvorledes den enkelte bonde må have oplevet de store forandringer. Bønderne i Ørslev hørte under det meget store gods kompleks Giesegård, der siden 1736 har været i familien (Brochenhus)–Schacks eje. På landboreformerens tid dækkede godsets hovedgårdsjord og fæstegods et areal på 16.500 tønder land, hvoraf dog en del var skov. En stor del af jorden overgik i anden halvdel af 1800-tallet til selveje, og yderligere jord blev afgivet i forbindelse med udstykningen af husmandsbrug i 1920'erne. I dag hører ca. 5600 tønder land under godset, hvoraf halvdelen er skov.

Men som tidligere nævnt omhandler udstillingen ikke kun landboreformer. Vi ser også på emner som jordens dyrkning, tilvirkning af tøj, og boligforhold. Også de udstødte – de fattige i samfundet, har fået et afsnit i udstillingen.

Med undersøgelsen af lokale forhold og en emnemæssig bred udstilling har museet ønsket at sætte en udstilling op, der kunne række udover jubilæumsfestlighederne og som forhåbentlig

mange vil få glæde af i 1988 og 1989, – også udenfor Ringsted, idet udstillingen *også* behandler landboforholdene generelt!

Sideløbende med den nye basisudstilling tages forskellige emner op i særudstillinger. Af andre aktiviteter kan nævnes museets skoletjeneste, der modtager klassebesøg mandag-torsdag året rundt. Forudbestilling er nødvendig. Også andre institutioner er velkomne. Gruppen modtager en rundvisning på museet og tilbud om praktiske aktiviteter i skolestuen, der i tilknytning til den omtalte udstilling byder på:

1. hørearbejde
2. pilefletning
3. udflytning – vi »opfører« Brandagergård i klippeark og foretager en »udflytning« på stor gulvtegning.
4. jordreformer – vi læser et udsnit af forordningen på originalsproget og diskuterer udskiftningens baggrund og konsekvenser. (Kun større klasser.)

Til skoler og andre institutioner er udarbejdet undervisningsmateriale på 3 niveauer.

Iøvrigt

efterårsferien 17.-21. oktober:

arbejdende værksteder i skolestuen, hvor alle er velkomne til at kikke på, og hvor der er mulighed for at købe en lille forfriskning. Mand.-fre. 12.30-15.30. NB: i efterårsferien ekstraordinært åbent lørdag 13-16.

December

særudstilling samt julestue for skoleklasser: vi klipper julestads efter gamle modeller, støber julelys og laver arbejder i halm. Alle hverdage 9-12. Tilmelding nødvendig.

Museets åbningstider:

mandag, tirsdag, torsdag	11-16
onsdag m/ aftenåbning	11-21
fredag	11-15
lørdag	lukket
søndag	13-16

Entre: voksne kr. 7, børn kr. 3, pensionister kr. 3.

Grupper over 10 personer kan få omvisning på forudbestilling. Gruppebesøg udenfor normal åbningstid vil kunne aftales.

Kontakt venligst Ringsted Landbrugsmuseum for yderligere oplysninger: Ole Hansensvej 3, 4100 Ringsted. Tlf. 03 61 94 04.

Velkommen på Museet!

Kirsten Bøge Henriksen

Fra arkivets arbejde

Enhøj

*Matr. nr. 9 a Manderup by, Skibby sogn
Gårdhistorisk undersøgelse. 45 sider.*

Enhøj tilhører idag Manderup ejerlav, og man ville normalt kunne regne med, at gården før udskiftning og udflytning lå i Manderup by. Imidlertid lå den i nabobyen Skibby og indgik i denne bys dyrkningsfællesskab. Ejerlavsskiftet skete i forbindelse med udskiftningen i 1780. Gården havde siden 1660'erne hørt under Selsø gods, der ejede 4 af Skibbys gårde; ved udskiftningen blev disse gårde flyttet ud og lagt op mod markskellet til Manderup, der helt ejedes af Selsø, og efterhånden opfattedes disse 4 og Manderups 8 gårde som eet ejerlav.

Selsøs fæstegårde fik i 1782 arvefæste. Først i 1919 slettedes arvefæsteafgiften og gårdene blev egentlige selvejergårde.

Gårdens historie kan følges tilbage til 1660, hvor fæsteren hed Laurs Jørgensen. Han svarede i årlig landgilde til Selsø: 6 tdr. rug, 6 tdr. byg, 1 lam, 1 gås og 2 høns. Ved landmålingsmatriklen 1688 havde gården sine jorder fordelt på 70 agerstrimler rundt om i bymarken; det dyrkede areal var på 29,36 tdl., heraf blev de 25,07 tdl. besæet 2 år og hvilte et år, resten var ringere jorder. Gårdens hartkorn var 8.4.3.0, men blev ved udskiftningen sat lidt ned til 8.2.3.0, og var efter 1844 7.6.0.2½.

Hoveriet var ikke særlig omfattende på Selsø, idet hovedgårdsmarkerne for det meste var bortforpagtet til bønderne. Da dets omfang i 1770 nedfældedes i et såkaldt generalhoverireglement, udgjorde det årligt 12 spanddage og 25 gangdage. Dette fortsatte også efter, at gården blev arvefæstegård. I 1840 blev det meste afløst af en pengeafgift – der blev nu kun ydet 2 spanddage til kortransport, der endeligt afløstes 1865.

Det vides ikke, hvor store gårdens bygninger var, mens de lå i Skibby by. Efter udflytningen 1781 bestod de af 3 længer: Stuehus på 10 fag, lade og lo på 10 fag samt stald, lade og lo på 10 fag. I 1807 var gården imidlertid udbygget noget; den havde da 4 længer: Stuehus 14 fag, lo og lade 11 fag, stald 22 fag og et lille værksted på 4 fag.

Slægtsgårdsarkivets priser

Folketællingsundersøgelse	kr. 60
Slægtsgårdsdiplom	kr. 150
Undersøgelse til diplom – efter aftale . . .	vejl. kr. 400
Gårdhistorisk undersøgelse – efter aftale . . .	kr. 6000

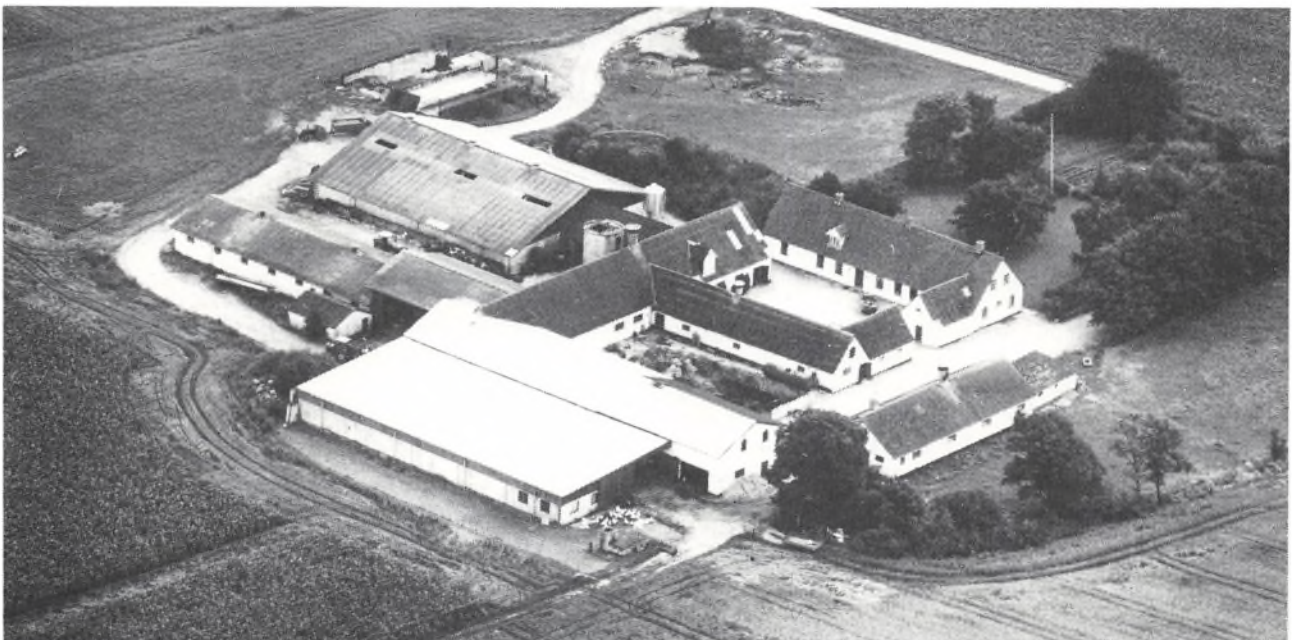
Gårdens besætning blev i 1684 opgivet til 3 heste, 1 ko og 2 får. I 1861 var der: 5 heste, 1 føl, 1 tyr, 8 køer, 5 ungvæg, 1 vædder, 18 får og 10 svin. I 1918: 4 heste, 5 føl og plage, 1 tyr, 18 køer og 11 stk. ungvæg. Enhøj har nu en besætning på 80 malkekøer, 5 tyre og stude, 136 stk. ungvæg, 114 svin og 2 heste.

En lidt speciel herre overtog i 1797 arvefæstet på Enhøj. Det var den tidligere kromand i Skibby Kro, Georg Lassenius Dilling, der på sin 5-årige søns vegne købte gården. Det var en arvekapital, der skulle sættes i noget værdifast. Imidlertid gik det meste af G. L. Dillings tid med at føre processer for sig selv og andre – mens han var kromand, stod han bl. a. anklaget for voldtægtsforsøg. Herved misligholdt han gården, og 1806 fratoges han formynderskabet for sin søn, og gården sattes 1807 på auktion. Fra denne periode findes et interessant driftsregnskab for gården, opstillet af sønnens ny formynder. Enhøj solgtes til birkedommer og forvalter ved grevskabet Ledreborg, Peder Nørsgaard. Der skulle dog gå 3 år, før han kunne få skøde på gården, idet G. L. Dilling med næb og klør søgte at lægge hindringer i vejen.

Enhøj har været drevet indenfor samme slægt siden Niels Andersen overtog den ved skøde af 24. juni 1828. Den nuværende ejer, Jørgen Due, der overtog den i 1968 er 5. generation. I 1972 købte han Enghavegård på 30 tdl. og i 1978 Kongstedgård ligeledes på 30 tdl. – begge i Manderup. Med forpagtede arealer omfatter Enhøj nu et dyrket frilandsareal på 205 tdl.

Bo Johansen

Enhøj 1988

Fogedgård i Rårud

Fogedgård matr. nr. 4 a af Rårud, Kirkeby sogn på Sydfyn er med sine 335 år i slægten en af landets ældste slægtsgårde.

Gårdens tidligere ejer – Gunnar Foged – har bekostet en meget dybgående gårdundersøgelse udført af lokale historikere, og følgende beretning om Fogedgård er fra denne afhandling.

Det hele begyndte med Mads Ibsen, endskønt han ikke er i slægt med den nuværende familie, men hans kone – Johanne Pedersdatter – blev gennem sit sidste ægteskab med Rasmus Olufsen – stammomder til slægten på Fogedgård. Første gang Mads Ibsen omtales som fæster på Fogedgård er i et skattemandtal fra 1653. Han kan dog godt have været der adskillige år i forvejen, men det ligger indtil videre hen i det uvisse. Indtil da regner man Fogedgård som slægtsgård fra dette årstal.

Mads Ibsen var antagelig født i nabosognet, og havde ikke familiemæssig tilknytning til gården.

Mads Ibsen ægtede Johanne Pedersdatter, men man kender ikke bryllupsdag og -år. Hun er antagelig født i 1638 og var datter af en selvejerbonde på egnen.

Ægteskabet var barnløst.

Siden slutningen af 1500-tallet havde Fogedgård tilhørt Landdommerembedet på Fyn.

I Mads Ibsens tid på gården hærge des Fyn af såvel svenske tropper som den danske konges lejede hjælpetropper, og egnen omkring Rårud blev stærkt medtaget, uden at det gik voldsomt ud over Fogedgård.

En anden følge af svenskekrigen var oprettelsen af en national rytterhær, der ikke skulle ligge i garnison i fæstningerne, men spredes ud over hele landet, således at bønderne på krongodset stillede en rytter for hver 8 tdr. hartkorn, enten derved at fæsterne selv påtog sig tjenesten, eller ved at de hvervede soldater og stillede dem i deres sted.

Fogedgård henlå i ca. 50 år som ryttergård, hvilket indebar den fordel, at Mads Ibsen nu havde frihed for landgilde, matrikelskatter, ægtkørsel og en del byærinder. Dog skulle han fortsat yde tiende til præst og degn.

I 1678 døde Mads Ibsen og hans enke gifter sig straks med Rasmus Olufsen, og de overtog gården, idet Mads Ibsens søskende gav afkald på arv og del.

Den nye mand på Fogedgård var født o. 1640 antagelig i Kirkeby sogn. I godsarkivet får man flere gange oplyst at Rasmus Olufsen var »ved magt« og endda »vel ved magt«.

Dette var ikke kommet af sig selv. For den gård, som han havde overtaget med Mads Ibsens enke var ikke for god. Nogle steder sad bønderne på nye gårde, da svenskerne havde brændt de gamle gårde af, men den gamle firlængede Fogedgård var gået ram forbi.

Var bygningerne gamle på gården, så var til gengæld besætningen god. Et skattemandtal fra Rasmus Olufsens første tid fortæller, at besætningen bestod af 4 heste, 1 fole, 4 køer, 5 ungnød, 6 får, 2 grise og 4 bistader. Under Rasmus Olufsens sikre ledelse øgedes besætningen støt år for år. I 1692 udgjorde den 6 heste, 4 køer, 3 ungnød, 15 får og lam samt 1 svin. 10 år senere var der 8 heste, 6 køer, 3 ungnød, 2 kalve foruden 9 får og lam, hvilket var noget nær det bedste sammenlignet med de andre ryttergårde, kun 1 gård – Slæbækgård – havde en større besætning.

Ved matriklen af 1688 fik Fogedgård sat sit hartkorn til 6 tdr. 4

skp. 1 alb. I matriklen karakteriseres Rårudjorderne som »ringe bygjord og skarns rugjord, men god havrejord«.

Efter godt 25 års virke på Fogedgård gik Rasmus Olufsen og Johanne Pedersdatter på aftægt hos sønnen Peder Rasmussen, efter at han i 1704 havde overtaget gården i fæste.

Rasmus Olufsen døde i 1720 ca. 79 år gammel og Johanne Pedersdatter levede 5 år efter mandens død og blev 86 år.

Peder Rasmussen, der blev 3. generation på Fogedgård var født i 1683 og i Ryttergodsets sessionsprotokol 11. september 1704 står at Rasmus Olufsens søn Peder Rasmussen, der er en fri karl har fæstet gården og skal give til fæste 40 rigsbankdaler.

At Peder Rasmussen overtog gården i en alder af 21, var ingen tilfældighed, som gårdfæster var han nemlig fritaget for at gøre tjeneste som soldat efter forordningen om landmilitsen af 1701.

Den 27. maj 1715 blev han viet til pigen Anne Clausdatter fra Rårud. At Peder Rasmussen havde levet 11 år som ungarl efter at have fæstet gården, var bemærkelsesværdigt på den tid.

I ægteskabet fødtes 5 børn – 1 søn og 4 døtre, og sønnen Rasmus overtog gården i 1753.

Mens Peder Rasmussen havde Fogedgård gik det voldsomt tilbage, fordi der var krig i landet. Og tilbagegangen var almindelig overalt.

Samtidig skete der store omlægninger af ryttergodset, og på Fyn blev nye gårde udlagt til ryttergods i egnen omkring Odense, mens man samtidig solgte hovedparten af krongodset i Nyborg Amt, således også gårdene i Kirkeby sogn.

Den nye ejer blev justitsråd Børge Trolle til Nakkebølle, som i 1719 fik skøde på 19 gårde i Kirkeby sogn.

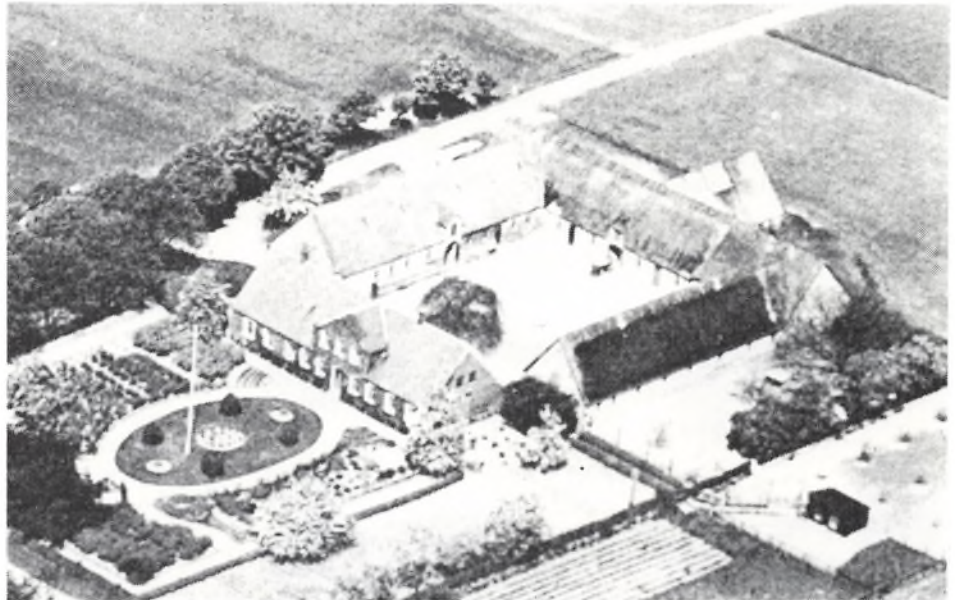
Med denne overgang fra kronen til privat gods skete den største forandring i Fogedgårds historie, idet Peder Rasmussen nu – på linie med andre fæstebønder blev pålagt de landgildeydelse, skatter og hoveriforpligtigelser, som gården gennem næsten 50 år havde været fritaget for. Til gengæld slap man af med de indlogerede ryttersoldater, der var et stort irritationsmoment i landsbyen, men synderlig glad for det nye, var man nu heller ikke.

Peder Rasmussen og hustruen Anne Clausdatter døde påfaldende hurtigt efter hinanden i 1753. Han blev begravet 16. december og hun 30. december.

På dette tidspunkt, hvor næste generation skal fæste Fogedgård, har gården fået ny ejer, idet Hvidklide har købt noget bøndergods af Nakkebølle.

Da der skulle skiftes efter Peder Rasmussen og Anne Clausdatter gik det eksemplarisk for sig.

De 5 søskende var blevet enige om, at broderen skulle beholde gården og ikke udrede noget, da de havde fået hver sit ud af gården efter forældrene, dog skulle den yngste søster også have sin medgift og bryllup som de tre andre.

Det var et smukt træk ved disse søskende. De syntes alle at have været enige om, at boet efter forældrene skulle blive i gården hos broderen. Således blev dette samfrændeskifte sluttet i al venskabelighed.

Fjerde generation – Rasmus Petersen – overtog fæstet den 18. april 1753. Det blev i hans tid, at gården fik samlet sin jord i en parcel. Selve udskiftningen berørte ikke gården, den blev liggende på den plads, hvor den antagelig havde ligget gennem århundreder.

Det er i Rasmus Petersens tid, at navnet Foged knyttes til gården. Han kan enten have været budfoged under Hvidkilde eller sognefoged. I kirkebogen står 26. maj 1793: »blev Rasmus Petersen Foged i Raarud begravet på Kirkeby kirkegård. 72 år gammel. Der blev prædikeret over ham.«

Skiftet efter Rasmus Petersen viser, at der har været jævn velstand på gården – både hvad inventar og kreaturer, heste m.v. angår, men selve skiftet og registreringen af boet er ikke uden fortrædelighed og vrøvl mellem arvingerne.

Da registreringen er forbi træder svigersønnen Hans Jensen af Gundestrup frem: »Hvor er sølvknapperne og sølvspændet?« spørger han. »Der må være rede penge, folkene på Fogedgård har altid haft ord for at være formuende og have penge på rente.«

Der er nemlig intet opgivet under registreringen af disse ting, som formodes at være der.

Hans Jensen knurrer over, at han aldrig har set en øre af den medgift, som hans hustru skulle have haft ud af gården. Desuden mente både han og formynderen, at der måtte være nogle gangklæder efter den salige mand. Disse opfordrede derefter skifteretten til at undersøge enkens klædekiste. Maren Larsdatter – afdødes enke – hentede derpå straks nøglen og åbnede den, men skifteretten fandt ikke andet end det, som allerede var opgivet under registreringen. Hun viste derimod den afdødes gangklæder, som hun hævdede at have glemt under registreringen. De øvrige gangklæder, der var slidte og simple, havde hun givet Niels Mosegaard i Sørup, undtagen skjorter, sølvknapper og sølvspænde, som hun havde givet sin umyndige søn – Peder Rasmussen. Hun havde ladet dette gå udenom registreringen, fordi det var hendes mands sidst vilje, således havde han selv be-

stemt det. Herimod synes de to mænd dog intet at have haft imod, men har respekteret det.

Enken ville ikke benægte, at Hans Jensen intet havde fået i brudegave med sin kone, men disse penge var straks efter brylluppet bleven givet til Bodil Rasmusdatter i forvarring, og hun havde stadig disse i behold.

Rede penge har der næppe været, for karlen Jens Jonassen havde løn til gode og tilmed havde han lånt familien penge. Sølv-tøjet har enken sikkert gemt et godt sted, mens skifterettens vurderingamænd har gået huset igennem.

Så sidder den aldrende enke – Maren Larsdatter – tilbage i gården med sine to ugifte døtre og den 15 årige søn Peder Rasmussen.

Der må en mand ind i gården snarest muligt. Sønnen kan der ikke være tale om, han er kun et barn. Enken træffer da aftale med tjenestekarlen på gården – den 34 årige Jens Jonassen, han er ikke uvillig til at træde i afdødes husbonds sted, skønt enken er næsten 25 år ældre end ham. Der tales med Hvidkilde gods, sagen kommer i orden. 8. november 1793 vies de i Kirkeby kirke – den 60 årige enke og den 35 årige ungarl. Maren Larsdatter døde i 1813 78 år gammel og Jens Jonassen sad på gården i 30 år.

Maren Larsdatter havde to døtre som skulle arve hende. Den ugifte datter Bodil Rasmusdatter, blev boende på gården og Karen Rasmusdatter, som var gift og boede i Gundestrup fik sin arvepart udbetalt.

Der rådede fred på Fogedgård og livet gled videre i sin vante gænge. Jens Jonassen syntes at have været en rolig, ligevægtig og dygtig mand, der med stor sikkerhed har ført gården med fast hånd gennem pengekrisisens vanskelige tid.

I 1831 overleverede han gården til sin plejesøn, der var på det tidspunkt gået 18 år siden han blev enkemand, og nu var han 72 år og trængte til en afløser.

For at forstå familieforholdet til femte generation, skal vi tilbage til tiden omkring århundredskiftet.

I 1802 kom en lille pige til verden på Fogedgård, datter af Jens Jonassens steddatter Bodil Rasmusdatter, som på den tid var hjemme på gården. I kirkebogen står:

»Karen Hansdatter.

Døbt den 28. februar 1802 i Kirkeby kirke.

Moderen Bodil Rasmusdatter, ugift pige, som har ophold hjemme på Fogedgård hos sin stedfader, Jens Jonassen. Som barne-

fader udlagde hun en ukendt person, navnlig: Hans Pedersen af Brendegård.«

Der hviler lidt mystik over, hvad angår barnets fader. Kirkebogen nævner ganske vist en ungkarl Hans Pedersen af Brendegård, men selve slægten har en anden mening, og et oldebarn af Rasmus Pedersen Foged, senere ejer af gården Lars Jensen Foged siger, at Jens Jonassen muligvis er barnets fader.

Lars Foged har klart set, at der bag Jens Jonassens varme omsorg for både moder og datter lå noget, der var mere end god omhu.

Ved testamentarisk bestemmelse anordnede han i 1817 følgende bestemmelse for de to:

Da jeg undertegnede gårdfæster Jens Jonassen af Rårud under baroniet Lehn ved min dødelige afgang ikke efterlader mig livsarvinger, da fastsætter jeg herved på hans kongelige majestæts herpå allernådigste forventede konfirmation, hvorledes efter min død med mine efterladenskaber skal forbeholdes.

»Min tjenestepige – Bodil Rasmusdatters udenfor ægteskab avlede pigebarn, Karen Hansdatter, som er opdraget her hos mig, skal efter min dødelige afgang – ene og alene – tilfalde alt mig tilhørende, uden mindste deling eller udbetaling til mine vedkommende slægtninge – alt i betragtning af den troskab og velvillighed – såvel moder som datter stedse har vist ved mit hus's styrelse. Men skulle bemeldte Karen Hansdatter førend jeg ved døden afgå, da træder moderen Bodil Rasmusdatter i hendes sted og arver samme mine efterladenskaber uden at andre arvinger kan gøre mindste påstand efter mig. Skulle jeg derimod imod forventning overleve bemeldte tvende kvinder, da forbeholder jeg mig at gøre anden disposition over mine efterladenskaber. Til bekræftelse under min hånd og segl samt tvende vidners underskrifter til vitterlighed.

Rårud i 1817 – den 25. december

Jens I. I. S. Jonassen

(med påholden pen).

6 år senere får Jens Jonassen læst testamentet ved Lehns Birk, da han frygtede for, at de første vidners bekræftigelse ikke var tilstrækkelig. Muligvis har der været lidt fjendskab mellem Jens Jonassen og hans familie, og det er af den grund, at han sikrer sig så omhyggeligt.

Jens Jonassen sørgede for, at Bodil Rasmusdatter fik fast ophold på Fogedgård.

Forholder det sig sådan, som Lars Foged antager, kan der da være mulighed for at Jens Jonassens kone, Maren Larsdatter har været klar over forholdene mellem hendes mand og datter?

Det er muligt. Datidens folk så anderledes på sagen, som den lå, end vi nu gør.

Maren Larsdatter var en gammel kone nær de 70 dengang, at få børn med sin langt yngre mand, det vidste hun var umuligt – måske har det skete været en stum overenskomst mellem dem. Jens Jonassen var 43 år og Bodil Rasmusdatter 41.

At der nævnes en stråmand som barnefader skal man ikke til-

lægge så stor betydning. Derimod skal det bemærkes, at Jens Jonassen var 50 år da han blev enkemand, og han forbliver ugift, hvilket var ualmindeligt, men han havde jo barn og »kone«.

Den lille Karen Hansdatter voksede op på Fogedgård og fik da hun var 9 år gammel en legekammerat. Det forholdt sig nemlig således, at i 1811 var Bodil Rasmusdatters søster Karen, der var gift med gårdmand Hans Jensen i Gundestrup bleven enke og sad med en børneflokk på 6, hvoraf den yngste kun var 2 år gammel. Den ældste af børneflokkens drenge – Jens Hansen – kom til Fogedgård hos bedstemoderen og blev opdraget sammen med kusinen Karen Hansdatter, der var jævnaldrende med ham.

Det udvikler sig til et kærlighedsforhold, og Kirkeby kirkebog meddeler i 1822:

Ungkarl Jens Hansen 20 år, tjenende gårdmand Jens Jonassen i Rårud og pigen Karen Hansdatter 20 år sammesteds, steddatter af gårdmand Jens Jonassen her. De blev viet den 30. november.

I en tilføjelse til vielsen hedder det:

Begrundet på at bruden redte til barsel, blev vielsen foretaget i hjemmet.

Er denne historie kommet bag på Jens Jonassen og Bodil – eller er fødselen indtruffet før end ventet, det siger familielegenden ikke noget om, men det er en kendsgerning, at de unge mennesker fik deres første barn samme dag, som de var blevet gift, thi kirkebogen siger derom:

Jens Jensen.

Hjemmedøbt samme dag som fødselen fandt sted – 30. november 1822.

Han fremstilledes i kirken 23. februar.

Lars Jensen Foged og Sørine Jørgensdatter.
7. generation på Fogedgård.

Det unge par blev boende på Fogedgård, men Jens Jonassen står endnu for fæstet i 12 år. I 1821 søger han kongen om at få Jens Hansen anerkendt som sin plejesøn.

Jens Jonassen døde i 1840 81 år gammel og Bodil Rasmusdatter i 1849 88 år gammel.

Jens Hansen blev selvejer i 1854 idet han købte gården fri fra Hvidkilde for 7.500 Rdl.

I 35 år var Jens Hansen og Karen Hansdatter sammen på Fogedgård, for Jens Hansen blev ikke nogen gammel mand, han døde 65 år gammel i 1867, mens enken levede til 1881.

Af deres 10 børn overtog tre brødre Jens, Niels og Rasmus Jensen gården i 1880. Niels Jensen blev gift i 1874 og både han og konen var sparsommelige folk. Lars Foged har sagt: »Far var meget sparsommelig, så meget, at vi i vore dage ville kalde ham for at være gerrig.«

I 1889 ombyggede Niels Jensen stuehuset, der var 40 alen langt og 15 alen bredt. Det brændte langfredag 1899. Da var Niels

Jensen død og sønnen Lars havde overtaget farbroderens halvpart i gården. I 1910 fik han også sin moders andel i gården.

Syvende generation Lars Jensen Foged og Sørine Jørgensen blev viet i 1899. I 65 år drev Lars Foged gården, og han var både en foregangsmand i landbruget og i foreningslivet, bl. a. formand for brugsforeningen i 49 år.

Sørine og Lars Fogeds sønner Gunnar og Holger Foged overtog Fogedgård i 1963 efter deres moders død.

Holger Foged rejste meget, mens Gunnar Foged var den praktiske landmand, som før han overtog hjemmet havde en gård i Dalby i Vestsjælland.

I 1986 gik Fogedgård over til 9. generation – Lars Peter Foged, som er ingeniør på Fynsværket.

Til Fogedgård hører 52 tdr. land agerjord og 2 tdr. land skov. Ved udskiftningen var den noget større, men i 1928 frasolgtes omkring 20 tdr. land.

OGN

De gamle håndværkere i landsbyen

Landsbyens gamle håndværkere kendte deres fag. Nogle var selvlærte og havde opbygget eget værksted med redskaber og hjælpemidler »hjemmefra eller udefra!«

Fagforeningstariffer var ukendte og betalingen for udført arbejde kunne erlægges kontant eller in natura med levnedsmidler eller andre forbrugsvarer.

Mange gamle håndværkere kendte arbejdstidens længde. Den varede fra solopgang til solnedgang!

Skemanden var leverandør til den stedlige befolkning, men han kunne også oparbejde et lager, der solgtes til opkøbere.

Vejmanden fik betroet mange opgaver. Han kunne slå sten i samarbejde med arbejdsløse fra sognet, og han kunne »lappe« huller på vejbanen og slå vejgræs eller oprense grøfter.

Mejetøjet måtte han holde vedlige, og de erfarne vej mænd havde håndelag til at »harre« et stærkt leblad, så højt græs og mindre buske kunne »bides af«.

E. A.

NYT fra kredsene

Fynskredsen

Efterårsmøde den 19. oktober på Vissenbjerg Storkro, hvor formanden for de fynske landboforeninger – godsejer Chr. Ulrich talte om landbrugets situation, nu hvor stavnsbåndsfestlighederne er overstået.

Himmerlandskredsen

Kredsen havde en stand på Års Dyrskue den 3. september, og kredsformanden – A. C. Winther Hansen fortæller, at der kom mange og kikkede, og der var et halvt hundrede interesserede besøgende.

Den 14. september aflagde kredsen besøg på Alborg Spritfabrik. 68 medlemmer deltog i den spændende aften, hvor man fik set hele fabrikken og tilmed var der smagsprøver.

Slægtsgårdsbogen
»Set og hørt – Erindringsbilleder«

Jeg bestiller _____ eksemplarer á 50 kr.

Kuponen sendes til Inger M. Hansen,
Bjerggårdsvænge 9, 2840 Holte

Sjælland-Syd

Kredsen indbyder til virksomhedsbesøg på A/S Næstved Tidende 26. oktober og 15. november.

Disse to aftener indledes med middag, hvor Næstved Tidende er vært.

En folkelig fortæller fylder 80

Mandag den 7. november fylder Karen Hansen, Vindbyholt i Sydsjælland 80 år.

Karen Hansen er kendt over det ganske land som en enestående fortæller.

Ved Sjælland-Syds halvdagsudflugt i år kunne deltagerne opleve Karen Hansens kunst, da hun opførte/fremførte sit hjemstavnsstykke »Maren Hansdatter«, der handlede om hendes oldemoders liv.

Mange har gennem årene hørt Karen Hansen fortælle om

Grundtvig, og utallige er de foreninger og skoler, som hun har gæstet.

Det, der gør Karen Hansen kendt, er hendes helt personlige fortællestil. Karen Hansen er fortælleren i den gode betydning. En levende beretning leveret i et smukt og klart sprog med sans for nuancer og dialekt.

Om Modersmålsselskabets bestyrelsesmedlemmer færdedes i folkelige kredse og så mindre fjernsyn – ville Karen Hansen være et oplagt emne som modtager af Modersmålsselskabets pris.

OGN

Karen Hansen, Vindbyholt fortæller om N. F. S. Grundtvig for skolebørn.

Velkommen til nye medlemmer:

Gårdejere
Elinor og Ernst Møller
Rønnedal
Birkegårdsvej 32
4683 Rønnede

Gårdejere
Laura og Poul Hviid
Timesgård
Å Strandvej 33
5631 Ebberup

Gårdejer
Jes J. Bill
Aaløkke 36
6230 Rødekro

Jens Akselsen
Himmerlandsgade 73
9600 Års

Gårdejere
Inger og Jørgen Søndergård
Skelsøgård
Sønderlundsvej 2
Skivum
9240 Nibe

Statsaut. revisor
Per Frederiksen
»Bregnedalsgaard«
Kraghøjvej 32
Gandrup
9510 Arden

Gårdejere
Jytte og Poul Andersen
»Teglagergård«
Grydstedvej 50
Grydsted
9240 Nibe

Gårdejere
Jonna og Dan Christensen
Almsborg
Landevejen 71
Boserup
4684 Holme Olstrup

Helene og Aage Skovsgaard Nielsen
Siøvænget 8
Skærbæk
7000 Fredericia

Gårdejere
Karen og Jacob Ovesen
Rostrup Nørgård
Rostrupvej 16
Rostrup
9240 Nibe

Birthe Byrjalsen
Ullitshøjvej 43
9640 Farsø

Erik Gundersen
Nibevej 62
9200 Ålborg SV

Lone og Steen Christensen
Lærkestien 21
9240 Nibe

Henning Christensen
Mølgårdsvej 74
9640 Farsø

Gårdejere Inger Birthe og
Holger Funch Kofoed
Bakkegård
3770 Allinge

Gårdejer
Erik Krogsriis
Krogsriisgaard
Sibiriensvej 130
Revninge
5300 Kerteminde

Ellen Skalborg og
handelsmand Johs. Skalborg
Forårsvej 17
Ø. Sundby
9220 Ålborg

Jes T. Kjersgaard
Asfergvej 16
Hvidsten
8981 Spenstrup

Kamma og Jens Chr. Vestergård
Langmøllealvej 6
9240 Nibe

Vagn Andersen
Grydstedvej 60
9240 Nibe

Gårdejere Asta og
Karl Aage Brøndum Christensen
»Gemmegaard«
Korsbakken 40
Rødding
8830 Tjele

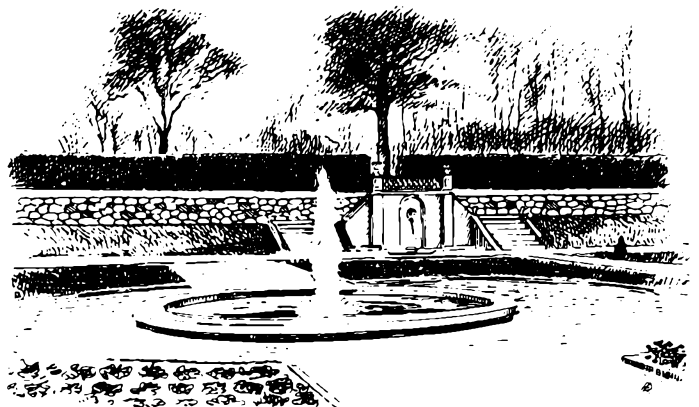
Willestrup Barokhave

På bagsiden af nr. 275 – august 1988, var en omtale af Willestrup Barokhave, som er blevet genskabt og åbnet for publikum.

Interesserede læsere har spurgt, hvor ligger denne Barokhave?

Bagsideredaktøren oplyser, at historien om Willestrup Barokhave blev skrevet i et opstemt øjeblik på færgen over Kattegat efter besøget i Barokhaven, derfor den manglende stedangivelse.

Willestrup Barokhave har adressen – Willestrupvej 1, 9510 Arden. Altså mellem Ålborg og Hadsund ved landsbyen Astrup.

2 bøger fra Vendsyssel Historiske Museum

Vendsyssel Historiske Museum udsender omkring 1. november »Bogen om Rugtved«.

Gården Rugtved i Asdal sogn i Vendsyssel har gennem 300 år været i samme slægts besiddelse. Takket være et righoldigt gårdarkiv og en rodfæstet fortælletradition kommer slægtens og gårdens liv til at fremstå for læseren som noget levende og vedkommende. Fremstillingen understøttes af et usædvanligt billedmateriale, og til hvert billede er føjet oplysninger angående motiv, tid, sted og personer.

Rugtved var oprindelige fogedgård under Asdal gods, men er gennem tiderne drevet som et almindeligt bondebrug med stort folkehold og store børneflokkede.

Ejerslægten - Olesen - der også har tilknytning til Asdal er vidt forgrenet i det danske samfund, hvor den har gjort sig gældende indenfor landbrug, handel, industri og videnskab.

Enhver, der holder af slægts- og gårdhistorie bør eje denne usædvanlige bog. En pragtudgave, der i stavnsbåndsåret er en oplagt gaveidé.

»Bogen om Rugtved« af Ingvar Mølbjerg m. fl. er på 112 sider og koster kr. 98,00 + forsendelse. Forudbestilling inden 1. december 1988. (Normalpris kr. 148,-).

»Pengeskrinet«

For tre år siden udsendte Vendsyssel Historiske Museum novel-len »Pengeskrinet«, der var et optryk af pastor J. J. F. Friis' novelle fra 1862.

Skudehandelen på den jyske vestkyst var bondestandens første bestræbelse på selv at bringe landbrugets produkter til afta-gerne hinsides havet.

Det var en farlig sejlads med små skibe og ofte endte mand-skab og ladning på havets bund.

Om dette handler »Pengeskrinet«.

Bogen der er skrevet af pastor Friis til Horne-Asdal sogne ud-kom første gang i 1862. Nærværende udgave er forsynet med en efterskrift af lokalhistorikeren Ingvar Mølbjerg, der nøje gør re-de for den historiske baggrund. Der er nær forbindelse mellem persongalleriet i »Pengeskrinet« og »Bogen om Rugtved«.

»Pengeskrinet« er på 129 sider og koster kr. 62,00.

Rugtved. Akvarel af Rasmus H. Kruse. 1842.

300

Undertegnede bestiller hermed

_____ stk. af »Pengeskrinet«

_____ stk. af »Bogen om Rugtved«

Navn: _____

Adr.: _____

Vendsyssel Historiske Museum
Museumsgade 2
9800 Hjørring

Favørtilbud nr. 7 fra Landbohistorisk Selskab

Svend Winther Kristensen:

Kampen om mælken

En erhvervshistorie om Mejeriselskabet Danmark.
Landbohistorisk Selskab 1986.
248 sider.
Normalpris kr. 198,00. Favørpris kr. 120,00.

Svend Winther Kristensens bog »Kampen om mælken« er igen blevet aktuel, idet Mejeriselskabet Danmark har taget nye udfordringer op og skiftet navn til MD Food.

Igen et udtryk for Mejeriselskabet Danmarks vækst.

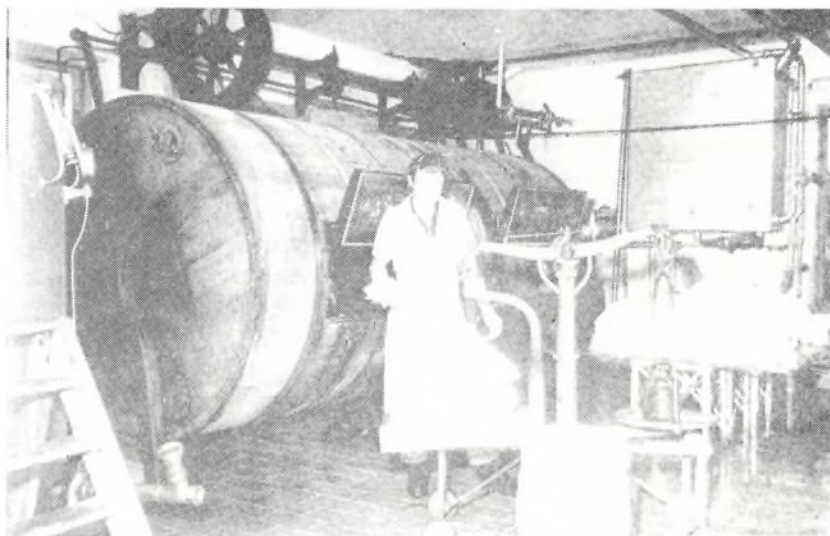
»Kampen om mælken« er historien om Mejeriselskabet Danmark, som blev stiftet i 1970 på ruinerne af branchens forsøg på at etablere et landsdækkende mejeriselskab. I stedet stiftedes Mejeriselskabet Danmark, som med rod i den forarmede del af dansk mejeribrug i løbet af kort tid svang sig op til en domine-

rende position i mejeribruget, og er blevet en af dansk erhvervs- livs største koncerner.

»Kampen om mælken« er erhvervshistorie og landbrugshistorie. Her gennemgås mejeribrugets udvikling og interesseudsættelserne mellem bymejerierne med konsummælken og produktionsmejerierne på landet.

De problemstillinger som afdækkes i bogen gælder stadig for dansk landbrugs afsætning, forskellige firmaer konkurrerer på samme marked, med producenten som taberen.

Svend Winther Kristensen er vokset op på et mejeri og hans slægt udgør et mejeribestyrerdynasti i det midtjyske. Da bogen »Kampen om mælken« blev skrevet var forfatteren ansat i Danske Mejeriers Fællesorganisation.

Brevkort
Ufrankeret svarforsendelse

5
Sendes
ufrankeret
Modtageren
betaler porto

Undertegnede medlem af Dansk Slægtsgaardsforening bestiller hermed »Kampen om mælken« til favørpris kr. 120,00 + porto.

NAVN

ADRESSE

.....

.....

.....

UNDERSKRIFT

Landbohistorisk Selskab

Hestehaven 3
5260 Odense S

Landboreformer – ikke socialreformer

Landboreformerne har aldrig været noget populært emne for historikerne med socialistiske sympatier.

De danske bønder på reformtiden var ikke socialister, de havde ikke romantiske drømme om et urealistisk fremtidssamfund, men en realistisk forståelse for, at det de ville, var det samfund de havde kendt, et samfund uden det store hoveri.

Trods dette har de to store landboreformudstillinger i dette jubilæumsår – På Herrens mark (Brede) og Drømmer jeg eller er jeg vågen (Gl. Estrup) – det fælles, at de ikke skelner mellem reformer af landbrugsdriften og bøndernes retsstilling på den ene side og socialreformer på den anden.

Det er forkert at blande de to emner sammen!

Husmandsproblemet blev behandlet adskillige gange i reformbestræbelsernes tid, og der kan også nævnes mange eksempler på, hvordan husmændene blev behandlet rimeligt og rigeligt ved udskiftningerne.

Alligevel er der i de to udstillinger en forkyndelse af de arme husmænds forhold, vel vidende at husmændenes antal først steg stærkt i 1800-tallet, og det var på den tid problemet opstod.

Fra Claus Bjørn: Bonde, herremand, konge. 1981

I husmandsjammeren kunne det have været interessant, at have fået inddraget folk som Søren Pedersen, Havrebjerg (En fæstebondes liv – udgivet af Landbohistorisk Selskab), hvor husmanden låner sæd m. v. ud til egnens gårdmænd.

Husmanden var i dette – som i andre tilfælde – en velhavende mand.

Et af de mere dæmagogiske eksempler på dette års Bredeudstilling er i afsnittet om tiende.

Her vises en fotostat af en degn, der har været ude efter tiende. Han er velnæret, æg falder ud af kurven, fjerkræ er bundet til hans bælte, en hane rager op af hans støvle og efter hesten følger en gris.

Samme billede findes i Claus Bjørns bog – Bonde, herremand, konge. Her fortælles det, at tiendetageren, som stikket hedder, er engelsk. I Danmark har man ikke haft tiendeopkrævere. Tiendeydere skulle aflevere varerne på tiendenyderens bopæl.

Uden iøvrigt at skulle sammenligne de to forskellige forklaringer af dette engelske stik fra slutningen af 1700-tallet, så er billedet i Bredeudstillingen også spejlvendt!

OGN

